

דיני תפלה הנוגע לנו - שיעור 831

I. כללי הענין

- (א) זמן ציצית והנחת טלית גדולה לתפלה - עיין בשו"ע (י"ח - ג) שהזמן משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה וכתב הרמ"א דאם לבשו מעלות השחר ואילך י"א דמברך עליו וכן נוהגין אמנם הגר"א פסק כהשו"ע ועיין במ"ב (י"ח - י) דאם השעה דחוקה המיקל להניח מעלות ואילך אין גוערין בו ולכתחלה להמתין מלברך עד משיכיר ובדיעבד אפילו אם בירך קודם עמוד השחר לא יחזור ויברך דדעת הרא"ש דכסות יום בלילה חייב
- (ב) זמן הנחת תפילין - עיין בשו"ע (ל - ג) שהוא משיראה את חבריו הרגיל עמו קצת ד' אמות ובשעת הדחק מניחם קודם עמוד השחר וכשיגיע זמןן ימשמש בהם ויברך דליכא חשש שמא יישן בהם
- (ג) זמן קריאת שמע - עיין בשו"ע (נ"ח - ה) שג"כ משיראה ובשעת הדחק יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר דשפיר קרינן ביה ובקומך
- (ד) שכח או אנוס להניח ציצית ותפילין יכול להפסיק בין הפרקים של ק"ש ויברך עליהם (שו"ע ס"ו - ז) וי"א שלא יברך עליהם עד אחר התפלה והכי נהוג לענין טלית (רמ"א) ועיין במ"ב (ט"ו) דתפילין יניחם אפילו באמצע ק"ש כי כל תיבה ותיבה מצוה שיהיה עליו תפילין והוא כמעיד עדות שקר בעצמו ואפילו באמצע הפרק מותר הלבישה לבד מפרק א' של ק"ש וכתב בפמ"ג דפסקינן כרמ"א דמברך על התפילין ועל הטלית רק אחר התפלה ויש מתירין (לקח הקמח) להפסיק בין גאולה לתפלה להנחת טלית ותפילין אמנם ממ"ב לא משמע כן (אשי ישראל י"ט - הערה ג)
- (ה) קודם גאל ישראל יכול להניח תפילין בברכה בשעת הדחק וטלית בלא ברכה ואחר גאל ישראל יניח תפילין בלא ברכה אבל טלית לא יניח (ס"ו - ח)

II. דעת האג"מ

- (א) בענין לבישת טלית ותפילין קודם עלות השחר עיין באג"מ (ד - ז) דגם כשנתעטף בציצית קודם היום כשיאור היום א"צ להסיר טליתו דכיון שמשמש בו יכול לברך דאין לחלק בין תפילין לציצית ולכאורה ליכא כלל ענין רק מעלה במשמוש דאין המשמוש עושה כלום להברכה אלא שהוא כדי שיהיה היכר מעשה לקיום המצוה בשעת הברכה שודאי כשמקיים מצוה בלא ברכה עבר על חיוב מצות הברכה דרבנן דלכן צריך לברך אחר ישתבח קודם הקדיש
- (ב) עיין באג"מ (ד - ו) שמחדש דשוין תפלה מעלות השחר עד הנץ כמו מאחר שיעור דמעם הנץ עד ג' שעות שלכן כיון שלהתפלל עם הנץ החמה כותיקין כמעט שאי אפשר אין מעלה להתפלל אחר הנץ ונוגע זה רק לענין עדיפות להתפלל עם הצבור כשלא יהיה לו צבור שמתפללין אחרי הנץ
- (ג) עוד כתב האג"מ (ה - ו) מי שצריך להיות במקום עבודתם בשעות המוקדמות של בוקר קודם עלות השחר למי שאי אפשר להניח תפילין בכל יום יש להתירו להניח תפילין קודם עמוד השחר (שו"ע ל - ג) וגם יכול לברך קודם עלות השחר אם א"א שיברך אח"כ דיש מתירין לברך באופן זה ואין לחייבו להפסיד עבודתו שהיא הפסד יותר מחומש בשביל מצות עשה אך ת"ח יותר טוב שיניח בלא ברכה שספק ברכות להקל אמנם האג"מ (ד - ו) כתב דאין מברכים על הטלית עד 35 או 40 דקות לפני הנץ שזה זמן משיכיר ועיין במ"ב (י"ח - ט - י) דהמיקל בשעה ד"ח לברך מעלות השחר אין גוערים בו ולכאורה אם אפשר יתחילו בפרשת העקידה 90 דקות לפני הנץ באופן שיתחילו ברוך שאמר רק אחר שיגיע זמן של 72 דקות לפני הנץ שהוא זמן עלות השחר ולהניח טלית ותפילין אחר ברכת ישתבח ובלוח שלנו כתב שצריך להשהות עד 55 דקות קודם הנץ לטלית ותפילין ודלא כהאג"מ ס"ל

III. דברים הנוגעים לתפלה

א) זמן נץ החמה - (c) עיין ברמ"א (כ"ח - ה) דשיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ (מיימוני כ"ח) ועיין במ"ב דיש גורסין עישור שעה דהיינו 6 מינוטין (ג) והגר"א כתב שצ"ל שליש עישור שעה דהיינו 2 מינוטין (ג) ועיין בבה"ל (ד"ה כמו) שהביא דעת הפמ"ג דנץ נקרא אפילו קודם שמתחלת על העולם דהיינו מעת שמתחלת השמש לצאת ממקומה אף שאינו נראה והוא 12 מינוטין אחר עלות השחר ושעה קודם שנראין על הארץ (פ) ובספר תפארת ישראל כתב דנץ החמה הוא עשרה מינוטין קודם עלות כל גוף השמש על הארץ (ו) אך הבה"ל כתב דהנץ אם הנקודה ראשונה מהחמה שמתחלת להאיר על העולם וכן דעת הירושלמי והרמב"ן ותוספות והערות (ז) ועיין בספר ישראל והזמנים (דף ק) זמן הנץ שנקבע הזמנים שבכל הלוחות הוא נלקח מחכמי אומות העולם והוא זמן תחלת עליית גוף השמש על פני הקרקע בארץ המישור (sea level) (ח) ודעת שו"ע הרב (נסיוהו) שהנץ הוא מוקדם ד' מינוטין קודם הזריחה וגם החזו"א התפלל בנץ האסטרונומי לפני שנראה השמש ועיין בספר מועדים וזמנים (ד - ע"ח) חלק ח צליקוטי סערת לה"ד - ע"ח) שכתב דאומות העולם מחשבין הנץ כשהשמש באמצע זריחתה ולדיני התורה אינו כן ועיין באג"מ (ד - ו ד"ה ח"ב) שכתב שלהתפלל עם הנץ החמה כותיקין כמעט שאי אפשר לפנינו ולכן רובא דעלמא אינם משתדלין בזה כלל וכתב דאין חילוק למי שמתפלל קודם או אחר הנץ אבל למעשה מאחר שהוא חידוש גדול צ"ע

ב) זמן קריאת שמע לכתחלה - עיין בספר מועדים וזמנים (ד - ע"ח) כתב לדעת הרי"ף והרמב"ם שעיקר המצוה לקרות סמוך לנץ דוקא ורק בדיעבד יוצאין אחר הנץ וכן פסק הפ"ח (נ"ח) אבל שיטת ר"ת ור"ח (יומא ל"ז) והרו"ה ורבינו אפרים וראבי"ה שזמן ק"ש אחר הנץ דוקא וותיקין קראו ק"ש אחר הנץ ועיין במשכנות יעקב (ע"ז) דהקורין ק"ש כותיקין הלוא מבטלין בזה עיקר זמן מצות ק"ש דאורייתא לכתחלה והוא היה מתלמידי תלמידיו של הגר"א ומ"מ דעתו שאין לקרוא ק"ש לפני הנץ

ג) אמירת פרשות הקרבנות ופרשת העקידה - עיין בשו"ע (ה - ה) "דטוב" לומר ועיין במ"ב (ט"ו) דמי שיודע שנתחייב חטאת יאמר פרשת חטאת קודם (מג"א) ורובם חולקין עליו ויש אומרים מי שהוא בן תורה מוטב יותר שיעסוק בתורה (מ"ב ח - י"ז) ובעו"ה שאומרים פרשיות אלו בכמה קהילות דלוגים התיבות ובלא שום כוונה לכן אפשר דטוב שלא לאומרה וצ"ע ועיין בשו"ע (ה - ט) "דיש נוהגין" לומר פ' הכיור ופ' תרומת הדשן ופ' התמיד ומזבח מקטר... ורק בלשון דיש נוהגין וכשהייתי במחנה Staten Island בקיץ לא אמרו רק לעולם יהא אדם ירא שמים עד סוף הברכה אמנם הגר"ח קניבסקי אמר דהוא קרוב לחיוב (אשי ישראל ה - סערה ע"ז)

ד) סדר הדילוג בפסד"ז כשיש לו זמן מועט - עיין במ"ב (נ"ז - ה) דאם אין לו שהות כל כך יאמר ברוך שאמר ואשרי (ונשמת בשבת) וישתבח ואם יש לו עוד זמן יאמר ההללויות ויברך דוד והודו בסדר זו ובשבת ידלג על כל הפרקים שמוסיפים בלבד נשמת ודעת השו"ע (נ"ז) דבשעת הדחק יתחיל מברכת יוצר אור כדי להתפלל עם הציבור ובסיום התפילה יאמר כל שאר ברכות השחר אמנם המשכנות יעקב כתב דברכת ב"ש וישתבח תקנה מימי התנאים ע"כ מוטב להתפלל ביחידי בלא דילוג (מ"ב נ"ז - ו) ודעת הזוהר והאר"י ז"ל דצריך בכל אופן להתפלל כסדרן וזה מדברי קבלה ודלא כהמ"ב

ה) מותר לדלג פסד"ז שלא יתאחר למלאכתו דהוא ענין גזל מלאכת בעל הבית ולכן מחויב לדלג וגם בשביל מלאכת עצמו יכול לדלג ורק אם יהיה הפסד כשיאחר (אג"מ ד - ח"ג - ז)

ו) אם לא אמר פסד"ז בשחרית כתב התפלה לדוד (ק"ח - ה) דמסתימת כל הפוסקים משמע דאינו אומר במנחה דנתקנה רק בשחרית ועיין במ"ב (רפ"ח - ג) דאין חיוב לאומרו אחר התפלה

IV. החשיבות בדברים אלו

א) מעשרה ראשונים - עיין בברכות (מ"ז) דישכים אדם לבית הכנסת כדי שימנה עם עשרה הראשונים ועיין בכף החיים (ס - ט"ז) דדין זה הוא אפילו במנחה וערבית והוא נוטל שכר כנגד כל הבאים אחריו אפילו מאה אנשים (ברכות מ"ז: בשם רבי יהושע בן לוי) ועיין במגילה (כ"ז:)

דשאלותלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש להיות הראשון במנין והוא ענין גדול ונורא והטעם דכמה גדולים לא דקדקו אבאר

(ב) **מקום קבוע** - עיין בשו"ע (ס - י"ט) שהביא הגמרא (ברכות ו:) דאין די במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל אלא גם מקום קבוע באותו ב"ה וגם כשמתפלל בכיתו יקבע מקום ותוך ד' אמות חשוב מקום אחד דא"א לצמצם (מ"ב ס - ט"ט) ועיין בברכות (ו:) דיש ענין גדול בקביעת מקום שהוא נקרא חסיד ועניו ומתלמידיו של אברהם אבינו שקבע מקום לתפלתו כדכתיב וישכם אברהם... אל המקום אשר עמד שם ועיקר הקפידה הוא לשמונה עשרה מ"מ אין לעשות מחלוקת על זה וגם אם יש אנשים סמוך למקומו המבלבלין אותו בתפלתו ישנה מקומו (כף החיים ק"ח)

(ג) **בענין ותיקין** - עיין בשו"ע (נ"ח - ט"ו) דמי שיוכל לעשות כן שכרו מרובה מאד ומובטח לו שהוא בן עולם הבא (ברכות ט:) אמנם דעת רבינו חננאל (ברכות ט:) ור"ת (יומא ל"ו:) ואחרים דק"ש מתחיל רק מזמן הנץ ולפני כן אינו אלא בדיעבד הפך מדעת הרמב"ם (ק"ש ח - י"ח) דאחר הנץ הוי ק"ש בדיעבד ועיין בהליכות שלמה (ה - 56) בשם הגרשז"א שאם הדבר גורם לו להפרעה מסדרי הלימוד או הכנה לתפלה אינו ענין וכן כתבו עוד גדולי ישראל (פסקי תשובות נ"ח - ה) עיין בתשובות והנהגות (ח - ס"ו) שכתב דר' חיים מבריסק לא נהג ותיקין ואבאר

V. עוד הערות

- (א) י"א דמותר לומר פסוקי דזמרה גם לפני עלות השחר (אשי ישראל ט"ז - ט"ו)
- (ב) מותר לדלג פסד"ז כדי להתחיל להתפלל עם נץ החמה או לתפלה בציבור או שלא לעבור על זמן תפלה (אשי ישראל י"ג - ז)
- (ג) מותר לדלג פסד"ז שלא יתאחר למלאכתו שהוא ענין גזל מלאכת בעל הבית ולכן מחויב לדלג וגם בשביל מלאכת עצמו יכול לדלג ורק אם יהיה הפסד כשיאחר (אג"מ ד - ט"ז - ז)
- (ד) דלג ואפילו באופן דאינו יכול להתחיל ש"ע בשוה עם הציבור אלא באמצע מ"מ נחשבה תפלתו תפלה בציבור ומשמע אפילו אם רק מקצת עם הציבור (אג"מ ג - ד)
- (ה) אע"פ שזמנה עד סוף השעה ג' בדיעבד קוראה אותה וברכותיה כל שעה ד' אבל אין לו שכר כקורא בזמנה ועיין בבה"ל (נ"ח - ז"ח קוראה) דאם היה אונס אפשר דיש להקל עד חצות בברכותיה

VI. עשרת הדברות לתפלה בכוונה

- (א) להתחזק אמונה הפשוטה קודם התפלה
- (ב) שהתפלה היא פגישה עם הקדוש ברוך הוא
- (ג) הכנה בבית קודם שבא לבית הכנסת דהיינו ברכות שחר ועוד לכל הפחות רבע שעה בקול רם
- (ד) הליכה לבית הכנסת באמירת שש מצות תמידיות (בה"ל זסעיף ח)
- (ה) לבוא בבית הכנסת לכל הפחות רבע שעה קודם התפלה
- (ו) להשתדל להיות ראשון להמנין
- (ז) מתפלל מתוך הסידור ולומר כל מילה ומילה בכדי להשמיע לאזנו ולאומרם כמונה מעות
- (ח) לכוין לקבל עול מלכות שמים בק"ש ובשמו"ע בהמילה "אלקינו"
- (ט) לענות יהא שמיה רבה בכוונה גדולה וכן לשאר דברים שבקדושה
- (י) להתפלל במנין שהמתפללין יראי ה' ונוהגין כהלכה להוסיף על הנ"ל תיקונים חדשים